

ACHTER DE

Bergen

BAS VAN OORT

VOOR TOBI

We gaan de bergen in. Heel vaak.

ACHTER DE

Bergen

17 REISVERHALEN OVER DE ALPEN.

Tradities, bergcultuur, bijzondere ontmoetingen en adembenemende natuur in Duitsland, Frankrijk, Italië, Liechtenstein, Oostenrijk, Slovenië en Zwitserland.

Inspirerend en avontuurlijk.

F J O R D

Voorwoord

Op mijn laatste reis naar de Alpen nam ik de nachttrein naar Basel. Ik deelde een slaapcoupé met een aantal andere passagiers, waaronder een man van een jaar of zestig. We raakten aan de praat en dronken een biertje. Hij was onderweg naar een bruiloft in Italië, ik zou gaan wandelen in Zwitserland. Hij was geboren op Texel en was een zeezeiler, zo een die wel eens een oceaan heeft overgestoken. 'Het mooie aan zeilen', zei hij, 'is wat het met je horizon doet. Die is leeg. Dat geeft een bepaalde rust in je hoofd.' Ik snapte hem wel, maar moest tegelijkertijd meteen aan de bergen denken. Ook die doen iets met je horizon, maar juist het tegenovergestelde. De bergen zorgen voor een horizon waar altijd iets te zien is. Dichtbij, ver weg, heel scherp of slechts in contouren. Het is een plek die door het jaar heen blijft veranderen, en dat allemaal aan dezelfde horizon.

Van de 36 jaar dat ik besta, kom ik er al 36 in de Alpen. De eerste keer was een week in Vorarlberg in Oostenrijk. Ik was drie maanden oud en herinneringen heb ik er uiteraard niet aan, maar soms voelt het alsof ik daar als Obelix in een ketel met toverdrank ben gevallen. Een onzichtbare, levenslange injectie met frisse berglucht, die ervoor zorgt dat ik naar de bergen blijf verlangen. En ik bleef terugkomen. Ik kan me geen jaar uit mijn leven herinneren dat ik niet in de Alpen ben geweest. Als ik terugdenk aan de vakanties van mijn jeugd, dan denk ik aan Berchtesgaden in Beieren, aan winters in Oostenrijk en Frankrijk, of aan een zomer in Slovenië of Zwitserland. De echte fascinatie kwam toen ik er verhalen ging maken. Over bewoners, over de cultuur, of slechts over hoe mooi het er is. Elke keer in hetzelfde gebergte, helemaal niet zo ver van huis, en elke keer compleet anders.

Inhoud

Voorwoord	5	DUITSLAND	
ZWITSERLAND		Allgäu in de mist	60
De wandelstok van mijn moeder	10	Stapje voor stapje	70
Matterhorn	24	FRANKRIJK	
Parc Naziunal Svizzer	34	Tussen vierduizenders	80
Sneeuwstappen	46	Twee Franse feestdagen	92

ITALIË	
Cantina Romanese	106
De bergen bedwingen	116
Hemelse klanken	130

LIECHTENSTEIN	
Heel Liechtenstein te voet	146

OOSTENRIJK	
Almabtrieb	158
De bergen beschermen	172
Heel boven Zell am See	184

SLOVENIË	
De keuken van Caporetto	198
Een echte Sloveen	208

Praktische informatie	222
Colofon	224

De wandelstok van mijn moeder

Na mijn vaders verhuizing vond ik niet alleen mijn oude vakantiealbums terug, maar ook de wandelstok van mijn moeder. Ik reisde ermee terug naar het Zwitserse Grächen en wandelde vierentwintig jaar later door de zomer van mijn jeugd.

‘Dit moet het zijn. Die rots daar.’ Ik roep het over mijn schouder en bestudeer dan de foto nog eens goed. De randen zijn nog niet vergeeld, maar de zweem van vroeger is duidelijk voelbaar. Ik zie mijn moeder staan, een beetje onhandig leunend op haar wandelstok. Mijn vader, mijn broer en ik zitten al. Hoewel ik het precieze moment natuurlijk niet helemaal meer weet, zit ik bij het bekijken van de foto meteen weer in de herinnering van toen. Ik zie de camera met zelfontspannerfunctie voor me, mijn moeder druk in de weer om de juiste steen te vinden voor een familiefoto op reis. Het instellen, het bepalen van het frame, het drukken op het knopje en dan die tien seconden om er zelf op precies de juiste plek in te gaan staan. Bijna, haar houding verradt al het werk dat aan de foto voorafging, maar ook de paar extra seconden die ze tekortkomt en de onzekerheid of de foto wel gelukt was. Het maakt het beeld alleen maar waardevoller.

De foto is uit 1999. Ik was twaalf. En nu, precies twee dierenriemen later, sta ik weer op dit punt, ergens op een berg in Zwitserland. Ik kijk weer naar de foto. Die vlek bebouwing links op de achtergrond, die zie ik nu ook. Dat moet Visp zijn, bescheiden stad aan de voet van de hoogste bergen die het land kent. Ik roep Kees, een van mijn beste vrienden die graag meeging op deze reis en zijn taak als adjudant in het zoeken naar de plekken van vroeger uiterst serieus neemt. Hij kijkt mee en ziet ook de contouren van de rots, de bergkam aan de horizon en het plukje huizen ver beneden ons in het dal. Eensgezind trekken we de conclusie: dit is de plek van de foto.

Terug naar Grächen

Toen mijn vader vorig jaar verhuisde, kwam er een grote doos met vroeger tevoorschijn. Babyfoto’s, rapporten van de basisschool, werkstukken, vakantiealbums. Op een leeftijd dat ik de keuze kreeg tussen dat allemaal zelf bewaren of het wegdoen, staan die dozen inmiddels in mijn eigen huis. Maar er dook nog iets op: de oude wandelstok van mijn moeder. Een prachtig exemplaar van stevig hout, met een leertje eraan als handvat en allerlei gietijzeren plaatjes erop gespijkerd van bestemmingen waar we vroeger op vakantie waren geweest. Plaatjes van Loch Ness en Gretna Green in Schotland, van

Laagseizoen

Voorjaar in de bergen betekent vooral: rust. Het winterseizoen is ten einde, de zomer moet nog beginnen en daar tussenin overheerst de stilte.

Gasenried

Op weg naar Gasenried is het meteen ruig. Een landschap van alpenweiden en rivierbeddingen, door bos en slingerend over de berg. Wandel je door, dan eindig je vanzelf in Zermatt, helemaal aan het eind van het dal.

Berchtesgaden in Duitsland en het Oostenrijkse Zillertal. Vooral het bovenste plaatje staarde me aan. Een schitterend, zilveren hoofd van een koe. Grächen, stond erin gegraveerd, en ik pakte het bijbehorende fotoalbum erbij. Ik zag de Zwitserse Alpen in de zomer en werd direct meegenomen naar bijna vijftieng jaar terug. Met korte bijschriften in mijn moeders handschrift zag ik de autotrein waar we een stuk mee reisden, het uitzicht vanuit het huisje waar we een week in zaten, ik zag imposante bergtoppen en houten chalets met balkons vol bloembakken. De sfeer precies zoals die nog steeds in mijn geheugen zat, als een filmtrailer van Felix van Groeningen. Een zorgeloze zomer, met zonnestrallen die diffuus door de dennenbomen vielen afgewisseld met het harde middaglicht dat van de rotsen spatte. Ik wilde terug, met wandelstok, om te kijken of ik de plekken op de foto's nog kon vinden, en om me weer heel even te wanen in die zomer. Opnieuw met de trein. Niet een waar de auto op kan dit keer, maar de nachttrein. Vervolgens via Basel en Bern naar Wallis, het kanton van Zwitserland waar de hoogste bergen liggen. Daar slingerde ik samen met Kees dieper de bergen in, aan de overkant van de weg waar ik een kwart eeuw geleden achter in de auto zat. Het dal werd steeds smaller, de bergen steeds steiler. Een overstap in Sankt Niklaus en het laatste stuk met de bus. Haarspeldbochten omhoog en een klas vol kinderen op schoolreis die voor vrolijke opwinding zorgde. Ik vroeg me af hoe oud ze waren.

Eenmaal in Grächen kwamen meer herinneringen terug. De smalle weg door het dorp, de oude Walliser huisjes van hout met daken van leisteen. En meteen zag ik ons daar weer lopen met z'n vieren. 's Avonds, na het eten dat mijn ouders zelf kookten in het huisje, op weg om een ijsje te halen in het dorp. Dat was in augustus, midden in de zomer van een vorig millennium. Nu is het voorjaar, mei nog, precies in de paar weken van het jaar dat het toerisme op z'n gat ligt. Het dorp gebruikt die tijd om het huis eens goed op te ruimen en de stoep schoon te vegen. Er klinkt gehamer en getimmer, zodat alles er in de zomer weer netjes uitziet. En verder is het leeg. Alsof Grächen er deze week helemaal voor mij alleen is, om te zoeken naar vroeger. Bij het informatiepunt voor het toerisme willen ze wel even meekijken naar de foto's die ik bij me heb. Eigenlijk zijn ze gesloten, maar op kantoor wordt gewerkt en twee collega's buigen zich over de plekken die hier ergens in de buurt moeten liggen.

Ze denken Gasenried te herkennen, een dorpje verderop. En die familiefoto, hoor ik, die lijkt wel genomen bij Chleini Furgge. Een uitzichtpuntje op ruim 2200 meter, boven op de Hannigalp, de huisberg van het dorp. Daar zullen we naartoe moeten lopen, want de gondel gaat nog niet.

Tussen drieduizenders

Dingen waar je als 12-jarige jongen niet aan denkt (1): hoe mooi een wandeling kan zijn. We beginnen met de korte tocht naar Gasenried, en meteen als we Grächen uitlopen, komen er vlagen van vroeger in mijn hoofd opgeborreld. Ik herken het bospad dat voortvloeit uit de smalle dorpsweg. Met name door de lantaarnpalen langs de kant van het pad, die een beetje vervreemdend werken zo midden in de bergen. Eenmaal in het volgende dorp zie ik ineens een huis dat ik van de vakantiefoto's ken. Restaurant & Tea Room staat er op de gevel. Het is niet het mooiste plaatje dat je kunt schieten hier, maar daar kan ik wel om lachen. Blijkbaar vonden mijn ouders het toen de moeite waard om hier te klikken. Ik ga op de juiste plek staan en doe hetzelfde. De bergen op de achtergrond als magnifiek decor, de wandelstok stevig tussen mijn arm geklemd.

Al sinds ik het plan opvatte om met mijn moeders wandelstok op reis te gaan, heb ik één grote angst: dat ik hem kwijtraak. Ergens laten staan in de trein of een café, of tegen een bankje of boom na een wandelpauze. Na zeventien jaar zijn er niet zo veel tastbare herinneringen over, maar veel tastbaarder dan deze stok, die je vasthoudt, waar je naar kunt kijken, die met elk plaatje dat erop gespijkerd is een heel verhaal vertelt, wordt het niet. Met deze wandelstok reis ik weer heel even met mijn moeder. Want continu is die wandelstok bij me. Hij staat in de hoek van mijn hotelkamer, ik heb hem vast zoals zij er mee liep. Ook de voorbereiding op de reis bracht me weer terug naar vroeger. Niet alleen door de landschappen die ik zag, maar bijvoorbeeld ook door hoe we er toen uitzagen, wat we droegen. Ik sta op de foto met een geel uitshirt van Arsenal, daterend van eind jaren 90 van de vorige eeuw. Gekocht in Londen, toen we daar met z'n vieren waren. Recht tegenover Highbury, het stadion van de club dat ter ziele is gegaan en waar mijn vader en ik door een paar kieren naar binnen spiekten, enkele jaren voordat het gesloopt werd. Daar stond een kraampje langs de kant van de weg. Ik was een jaar of tien, denk ik, en voor lange tijd was ik niet zo geluk-

Het mooiste schild

Ze worden nog steeds verkocht: schildjes die je op je wandelstok kunt spijkeren. De meeste toeristenwinkeltes in een Alpendorp hebben ze wel, maar je moet soms goed zoeken. Vaak ligt er een klein stapeltje bij de kassa.

kig als toen ik dat shirt daar over mijn hoofd trok. Met datzelfde shirt liep ik twee jaar later hier door de Alpen.

Nu de eerste plek uit het fotoalbum is gevonden, zoeken Kees en ik een andere weg naar het hotel, zodat we niet dezelfde weg terug hoeven te pakken. We kunnen bovenlangs en belanden op een smal pad. Er is niemand behalve wij en de bergen. Op de achtergrond doemt de Riedgletsjer op en waar ik als kind nooit zo bij stilstond, dat doe ik nu wel. Hoe prachtig een wandelpad kan zijn, hoe euforisch je kan worden van een mooie plek, omringd door bergen van meer dan drieduizend meter hoog. Hoe weldadig de werking is van mooi weer en frisse berglucht. En hoe lekker een biertje kan smaken bij terugkomst, als je kuiten nog een klein beetje nabranden en er al voorzichtig een rode gloed over je gezicht trekt van de zon op hoogte.

Op het terras van de Thomas Platter Stube, schuin tegenover de kerk, blijkt dat ik niet de enige ben die vandaag naar Grächen is afgereisd om een herinnering te komen ophalen.

Vier vrienden uit de buurt van Bern, allemaal een jaar of zestig, zijn speciaal naar deze plek gekomen voor één nacht, en wel om afscheid te nemen van barvrouw Elsie. Ze stopt er na deze week mee, na een leven lang horeca in de bergen. De mannen komen hier al veertig jaar, iedere zomer weer, iedere zomer bediend door dezelfde vrouw op hetzelfde terras. Nu zitten ze hier voor een laatste groet, en het idee dat ze hier vierentwintig jaar geleden ook zaten, en dat wij toen misschien ook wel op het terras bij Elsie gezeten hebben, stemt me vrolijk. Morgen gaan we op zoek naar de rots van mijn familiefoto.

Dieper in het Mattertal

De ogen van Kees twinkelen een beetje tijdens het ontbijt. 'Ik heb een kleine verrassing voor je', zegt hij terwijl hij onder tafel iets pakt. 'Een cadeautje.' Niet veel later ontvouw ik een geel uitshirt van Arsenal, met dezelfde sponsorletters als toen erop. 'Het is niet exact dezelfde als die van jou op de foto, maar van wat ik kon vinden leek deze er het meeste op. Ik hoop dat we de plek vinden vandaag.'

Dus loop ik nu echt zoals vierentwintig jaar geleden op een berg in Zwitserland: met een geel voetbalshirt aan. We moeten ruim zeshonderd meter klimmen, door het bos, onder de gondel door en over rotsige paden. Weer bijna niemand die we onderweg tegenkomen. In mei is de berg van de vogels, eekhoorns en

gemzen. Hogerop stappen we door sneeuw, en juist op het moment dat we ons afvragen of we wel goed zitten, zie ik ineens die rots van de foto. Het zorgt niet voor emotionele ontlasting, meer voor een fijne berusting. De plek is er nog. Niet alles verdwijnt. Er liggen inmiddels steenmannetjes op van bergwandelaars, maar de rots is hetzelfde gebleven. We smeren er onze zelf meegebrachte lunch, leggen een steen bij op de stapel en ik zet mijn zelfontspanner klaar. Wat nog steeds niet is veranderd: ook nu heb je tien seconden om precies op de juiste plek te gaan staan.

Dingen waar je als 12-jarige jongen niet aan denkt (2): dat de bergen van Wallis voor veel toeristen van over de hele wereld een absoluut hoogtepunt in hun vakantiebestaan zijn. Op de wandelstok prijkt ook een plaatje van Saas-Fee, dat een dal verderop ligt. En hoewel een plaatje van Zermatt mist, weet ik zeker dat we daar destijds ook een dag heen gingen. Vanaf Sankt-Niklaus nemen we daarom de trein naar het eind van Mattertal. Door de panoramaruiten is het landschap nog indrukwekkender, en iedereen in de coupé is zichtbaar aan het genieten. Ik kijk naar een jongetje van basisschoolleeftijd, dat opgewonden met zijn vader naar buiten kijkt. Veel herinneringen aan Zermatt heb ik zelf niet meer. Hoe dat komt weet ik niet, in Zermatt is het hoogtepunt van zowat heel Zwitserland te vinden. Misschien was het toen net zo overweldigend als nu dat ik het allemaal vergat te registreren, met drommen toeristen in de straten en een berg die bijna iedereen wel kan uittekenen. Toen gingen we een dag, nu blijven we slapen. Een van de eerste dingen die ik in Zermatt doe is een gietijzeren plaatje kopen bij een toeristenwinkel. Die spijker ik thuis op de wandelstok. Zorgvuldig, precies zoals mijn moeder dat deed.

Als ergens de nostalgie wordt aangewakkerd, dan wel in hotel Alex om de hoek van het station van het bergdorp. Een decor van Wes Anderson-achtige allure, met donker hout en veel fluweel, op elk schilderij wel de Matterhorn afgebeeld en obers in gilets. Een laatste stop wacht de volgende ochtend vroeg, de top van de Gornergratbahn. Misschien wel het beroemdste treintje van Zwitserland, dat tot boven de drieduizend meter rijdt. Met een glas aan de bar denk ik erover of we daar vroeger ook omhoog zijn gegaan. Ik weet bijna zeker

Zelf smeren

Wandelen in het laagseizoen betekent vaak ook dat er nog weinig open is op de berg. Daarom: neem zelf lunch mee op een hike. En onmisbaar daarbij, zeker in Zwitserland, is een zakmes.

van niet. Zo'n ervaring was ik vast niet vergeten. Bovendien: met twee volwassenen en twee kinderen is het ook een prijzige gelegenheid. Naar de Matterhorn kijken van een afstandje was al meer dan genoeg.

Een steenbok op hoogte

Dingen waar je als 12-jarige jongen niet aan denkt (3): dat je moeder dood kan gaan. Die vakantie in Grächen bleek de laatste zorgeloze zomer van ons als gezin van vier. Hetzelfde jaar nog werd er een tumor geconstateerd in mijn moeders rug. Niet het klimmen en dalen was de reden van af en toe opstekende rugpijn, maar kanker. Na een in eerste instantie succesvolle behandeling werd het haar ruim zes jaar later toch nog fataal. Een paar weken voor ze overleed, was ik zelf nog een keer in Zwitserland. In een periode die thuis zacht uitgedrukt nogal intensief was, gunden m'n ouders mij een weekje rust. Met een bevriende familie ging ik mee op wintervakantie. De bestemming? Grächen. En nu rest nog een blik op de Matterhorn. Iets voor zeven uur in de ochtend staan we te wachten tot de eerste trein vanuit Zermatt naar boven vertrekt. In een half uur tijd van 1600 meter

hoogte naar boven de drie kilometer. Na een grauwe dag van gister, waar de Matterhorn zelfs helemaal niet te zien was, kleurt de hemel nu eensgezind blauw. Voor de massa is de eerste trein naar boven nog te vroeg, en dat betekent dat er maar een handvol mensen bij het eindstation uitstappen. Het zorgt voor een magische rust op een knisperende, windstille ochtend. Recht tegenover me ligt het beroemdste uitzicht van Zwitserland te wachten. Op de berg waar ik me bevind, staat een gebouw dat niet zou misstaan in een James Bond-film, als hoofdkwartier van de schurk.

Als ik naar boven loop, zie ik op een rotspunt een steenbok staan. Hij lijkt er wel neergezet, zo vredig ziet het eruit. In het ochtendlicht steekt het dier prachtig af tegen de Monte Rosa gletsjer en de Dufourspitze op de achtergrond. Mijn moeders sterrenbeeld was steenbok. En hoewel ik er niet zo in geloof dat ik hier op 3100 meter naar een reïncarnatie van mijn moeder sta te kijken, ben ik er wel van overtuigd dat ze me hetzelfde hebben laten zien in dit leven. Hoe mooi het kan zijn, hoe zorgeloos. Zowel op de pieken als na de dalen.

